

Våra Rötter

Tjust Släktforskarförening

Nummer 2 • 2022 • Årgång 36

Prästdotterns ättlingar i
Möckelhult
sidan 10

Gustaf Abraham Piper
ägde Gränsö
sidan 8

Tre sjökaptener från Västervik
sidan 4

Tjust Släktforskarförening

Ordförande: Vakant

Styrelsens kontaktperson: Per Karlsson

Mobil: 070 - 759 61 70

e-post: per6226@gmail.com

Sekreterare: Barbro Wärn

Mobil: 073 - 140 02 45

e-post: barbrowarn2@gmail.com

Kassör: Ann Persson

Mobil: 073 - 805 16 39

e-post: kassor@tjustanor.com

Föreningens adress:

Tjust Släktforskarförening

Västerviks stadsbibliotek

Västerviks kommun

593 80 Västervik

Bankgiro: 425-8059 Swish: 123 557 10 70

Föreningens org. nr: 833600 - 7128

Medlemsavgift med papperstidning 200 kr./år

Medlemsavgift med digital tidning 180 kr./år

Familjemedlem 70 kr./år

Internetadress: www.tjustanor.com

Redaktörer för Våra Rötter:

Ingegerd Hammarquist

Mobil: 070-398 27 54

e-post: ingegerd.hammarquist@gmail.com

Eva Johansson

Mobil: 070-553 54 48

e-post: eva@evagun.se

Layout:

Bo Sandberg

Tel: 0490 - 321 83, mobil: 070 - 644 35 55

e-post: sandberg.bo@telia.com

Våra Rötter nr 3 – 2022

kommer i september.

Material senast

31 juli.

Toppbild:

Hasselörodden, Västervik

Foto: Leif Pettersson

Omslagsbild:

Möckelhults gård i Odensvi socken.

Foto:

Ingegerd Hammarquist.

Upplaga:

370 exemplar

Utgivning:

4 gånger per år

Tryck:

Redaktionen har ordet

Tack! Mitt tack vänder sig till den ökande skaran föreningsmedlemmar som skickar in bidrag till Våra Rötter. Ni blir fler och fler och det är verkligen glädjande för oss som gör medlemstidningen.

I det här numret kan du läsa om Gustav Abraham Piper som köpte Gränsö för 300 år sedan och bebyggde halvön utanför Västervik. Stadsdelen Piperskärr lär vara uppkallad efter honom. Om denne man har Hans-Åke Pettersson skrivit en intressant artikel och berättar bland annat om en verklig raritet, en kokbok från tiden före Kajsa Warg.

En annan medlem som nu återkommer med en artikel är Björn Guding. Då är vi nästan 200 år längre fram i historien när vi läser om sjökaptenerna från Västervik som arbetade på samma rederi – och som var släkt! Sådant kan man upptäcka när man släktforskar. Mycket intressant läsning.

Tack för att ni delar med er av er släkt-historia!

Gör som Hans-Åke Pettersson och Björn Guding! Skicka in ett bidrag till Våra Rötter och berätta om din släkt, om förfäder, förmödrar, sidogrenar i ditt släkt-träd eller släkt till släkten. Fler har gjort så, till nästa nummer har vi redan fått in ett bidrag och det är vi väldigt glada för.

Men fler behövs för att det bli en fyllig och intressant tidning för er medlemmar. Vi som är redaktörer borde väl egentligen bara ta hand om det ni skickar in till oss och se till att det blir en tidning av det.

I detta nummer kan du också läsa ett avsnitt av Ingegerd Hammarquists spännande släkt-historia, en släkt som är förgrenad i både Tjust och de närmaste socknarna i Östergötland. Något som jag är extra tacksam för är att Ingegerd ofta inte

bara berättar om människorna utan också om själva forskningen. Jag lär mig alltid något nytt.

Det vore väldigt trevligt att även få in artiklar från er medlemmar om er släkt-forskning. Alltså hur ni gjort, vilka andra arkivhandlingar än kyrkböcker ni använt, eller register. Eller hur ni lyckats lösa knepiga problem. Det är värdefullt att dela med sig av till andra släktfors-kare. Tips och råd som kan vara till hjälp uppskattas alltid.

Runt om i släktforskarföreningarna i Sverige diskuteras hur vi ska förnya oss, hur vi ska få fler medlemmar och framför allt ta hand om de medlemmar vi har. De två åren med pandemi har både satt föreningslivet på prov och fått oss att tänka om och tänka nytt.

I höstas gjorde vi ett litet försök att nå er medlemmar digitalt, genom två digi-tala föreläsningar i Zoom som jag höll. Anstormningen blev inte så stor men det var mycket trevligt ändå att en del av er hittade till oss dessa kvällar. Kanske var ämnena inte de rätta? Jag höll ett föredrag om bouppteckningar och ett om fastig-hetsforskning. Det vore intressant att få tips på vad ni medlemmar vill höra mer om. Skicka ett mail till mig på: eva@evagun.se.

Har du idéer om andra aktiviteter inom föreningen så tveka inte att kontakta nå-gon i styrelsen. Kontaktoppgifter finns både här på sidan och på vår hemsida www.tjustanor.com

Jag önskar er alla en fin släktforsk-nings-sommar!

Eva Johansson

INNEHÅLL I DET HÄR NUMRET

- Sid. 2** Redaktionen har ordet.
Sid. 3 Från styrelsens horisont. Jan-Olof Stämberg berättade om Gränsö.
Sid. 4-6 Tre sjökaptener från Västervik på samma rederi.
Sid. 7 Utflykt till Ankarsrums bruk.
Sid. 8-9 Gustaf Abraham Piper ägde Gränsö.
Sid. 10-13 Prästdotterns ättlingar i Möckelhult.
Sid. 14 Quizz 6. Notiser.
Sid. 15 Släktforskar-dagarna hålls i Skövde i augusti.
Sid. 16 Program hösten 2022.

Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera innehållet. Citat ur Våra Rötter får göras om källan anges. För återgivande av signerade artiklar samt illustrationer krävs tillstånd av författaren/illustratören/fotografen. Författarna är själva ansvariga för innehållet i artiklarna. Redaktionen ansvarar inte för insänt material.

Från styrelsens horisont

Mörkret har sänkt sig över Esplanaden och jag sitter här vid datorn och försöker få styrelse på en föreningsmänniskas alla påbörjade aktiviteter. Våren 2022 har varit helt unik. Alla verksamheter vi deltar i startar upp och ska ske samtidigt. Roligt? Javisst!

Sammanställer listan med de som ska delta i vår utflykt till Ankarsrum. En dam från Eksjö har anmält sig. När vi talades vid kunde jag inte undgå att fråga om det var hon som hade släkt på Idö.

Efter Peter Sjölund's besök hos oss testade jag mig och såg denna damens namn sedan långt upp bland mina träffar. Min mammas farmor hade en syster, Catarina Jaensdotter, född på Händelöp i slutet av 1840-talet, som flyttade till Idö och gifte sig där.

Så nära bodde dem, släktingarna på Händelöp och Idö och ändå så långt bort att de inte hade någon djupare kontakt med varandra. Mamma pratade om kusin-

er på Idö men vi besökte aldrig ön under de somrar då vi vistades på Händelöp.

Vad som gjorde det förstod jag aldrig då. Nu förstår jag att man inte ville störa, kanske inte hamna i samtal man inte behärskade. Tror inte det fanns något groll mellan dem. Man levde bara parallellt på två grannöar nära varandra. Jag har nu förstått att det finns många som har det likadant, lever nära och inte kontakter varandra.

Som släktforskare bryter vi ofta isen och pratar med eller kontakter personer vi både känner, eller inte känner, men som vi vill veta mer om. Ja, ibland får man gå vägen över grannar till exempel för att få veta mer om den egna familjen. Själv tog jag kontakt med grannen på Händelöp för att höra om vem som varit far till min mormor. De sa att morbror varit extra "glad" en dag och sagt att han fått höra att "Puppingen" från Västra Eknö skulle vara hennes far.

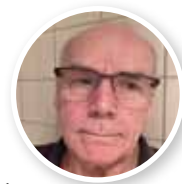
Finns det någon från vår förening som känner till detta öknamn och vem som kan ha burit det?

I april hade vi första månadsmötet på länge. Jan-Olof Stämberg berättade om Gränsö och vi fick en inblick i hur man började bygga sommarstugor vid Lilla Sandviken. När Jan-Olof visade en fantastiskt fin karta från 1660-talet gick jag mentalt i spagat. Älskar kartor och satte snart näsan på bild-duken för att granska. Jodå, Stora och Lilla Sandviken fanns där.

Hade söndagen innan besökt caféet "Gott på Gränsö" på Gränsö udde. Där ligger husen skyddade vid den viken som på kartan benämndes som Rövarviken! Det skyddade läget kunde alltså på den tiden användas i syfte att röva.

Spännande information, om min tolkning av ordet var rätt!

Per Karlsson

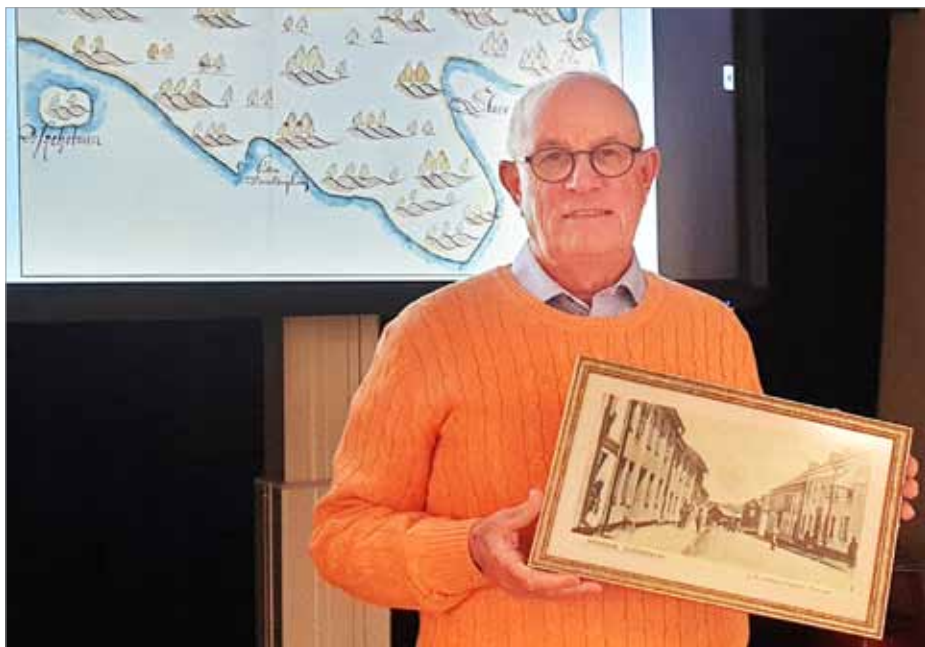
Jan-Olof Stämberg berättade om Gränsö

Efter drygt två års uppehåll på grund av pandemin kunde vår släktforskarförening äntligen bjuda in medlemmarna till ett fysiskt medlemsmöte på Stadsbiblioteket i Västervik.

Anslutningen var betydligt lägre än på våra möten före pandemin. Vi får hoppas att våra medlemmar hittar tillbaka nu när minskande smitta och vaccinationer gör umgänget mera säkert.

Jan-Olof Stämberg hade rest ända från Sundsvall för att berätta för oss om sin släkt i Västervik. Jan-Olof säger själv att han släktforskar för att kunna berätta för kommande generationer och han har också samlat information med hjälp av lokala forskare. Han har tidigare presenterat sig för våra medlemmar genom att skriva för *Våra Rötter*. Dels i nummer 4 2020 där han berättar om sin far i artikeln "Föräldralös och fosterbarn" och dels i nummer 3 2021 i artikeln "De första stugorna på Gränsö".

Hans föredrag byggde vidare på den senare artikeln. Han berättade om de första stugbyggarna skomakaren Oskar Stämberg och Albin Karlsson vid Lilla Sandvik på Gränsö, om deras ursprung, släktskap och gemensamma engagemang i baptiströrelsen. Intressant var den karta

Jan-Olof Stämberg med fotot från Strömögatan. I bakgrunden den gamla kartan från 1646.

från 1646 över Gränsö, där Lilla och Stora Sandviken är utritade. Stora Sandviken är den nuvarande badplatsen.

För oss som besöker Gränsö i nutid och ser alla stugor, är det intressant att få veta när, var och hur grunden lades till det moderna sommarboendet.

Jan-Olof avtackades med ett inramat

fotografi, där faderns, Gustaf Stämberg, barndomshem på Strömögatan finns med.

Som vanligt avslutades mötet med kaffe och gott tilltugg, dragning av lotteri och förstås en efterlängtat samvaro efter det långa uppehållet.

Ingegerd Hammarquist

Rederi Göthas fartyg S/S James J. Dickson, där Seth Sundström var befälhavare och hans svåger Erik Gustafsson var styrman.

Tre sjökaptener från Västervik på samma rederi

Under början av 1800-talet uppfanns ångmaskinen. Successivt började sjöfarten övergå från segel till maskindrift. Här följer historien om tre sjökaptener från Västervik, som kom att arbeta för samma rederi i Göteborg under andra hälften av 1800-talet fram till början av 1900-talet.

Ångmaskinen utvecklades i England av bland andra Samuel Owen, som kallades till Stockholm, ursprungligen för att installera en ångmaskin vid Eldkvarn i Stockholm. Men han stannade kvar i Sverige och bildade 1809 Kungsholms Mekaniska Verkstad som innehöll gjuteri, mekanisk verkstad samt varv. Det fanns även mekaniska verkstäder i Nyköping och Motala.

Rederiet Förnyade Ångfartygs AB Götha bildades 1869 med syfte att bedriva frakt- och passagerartrafik från Göteborg till Nederländerna och Belgien, främst hamnarna Rotterdam, Antwerpen och Amsterdam. Verkställande direktör var Harald Stenhagen, som var bland de största järn- och stållexportörerna i Göteborg.

Vid starten (1869–1870) byggdes tre ångfartyg: S/S Carl. Fr. Waern, S/S Sven Renström samt ett fartyg som förliste inom ett år. Fartyget ersattes med S/S James J. Dickson 1872. År 1874 byggdes S/S Alexander Keiller och man kunde utöka trafiken till franska Le Havre och Rouen. Mellan 1883 och 1885 byggdes S/S Carl O. Kjellberg, S/S Olof Wijk samt S/S Götha. På 1890-talet byggdes S/S Flandria.

Niklas Sundström

Niklas Sundström föddes på Sunds Norrgård i Fivelstad, S:t Pers församling utanför Motala den 8 juni 1812. Föräldrarna var drängen Samuel Olofsson född 1779 och hans hustru Stina Larsdotter född 1787. Fadern tjänstgjorde som dräng på olika gårdar i grannskapet. Fadern dog 1820 och familjen blev backstugusittare.

Sexton år gammal, 1828, gav sig Niklas av till Västra Steneby och sedan till Abels-torp i Motala. Där fick han hedrande vitsord av en kapten Ramsten och flyttades till faktoriet (Motala Mekaniska Verkstad) den 30 oktober 1837. (Det var under denna tid som Göta kanal byggdes.)

1838 finner man den nu 26 år gamle Niklas skriven i kvarteret Solvisaren på Kungsholmen i Stockholm, enbart några kvarter från Kungsholmens Mekaniska Verkstad. Uppenbarligen hade han utbildats i ångmaskinens värld.

Under denna tid byggde Postverket fram till 1870 elva postångare för att förbättra postgången och kommunikationen. Postångarfartyget Active var ett av dessa. År 1837 undertecknades kontrakt med Postverket angående postbefordran sommartid mellan Stockholm, Västervik och Visby. Postångarfartyget Active byggdes på Nyköpings Mekaniska Verkstad och var beräknat för segling men hade en liten ångmaskin på 16 hk.

S/S Active var i postverkets ägo 1840–1851 och sattes i trafik den 7 maj 1841 mellan Västervik och Visby. Kapten var premiärlöjtnanten A. R. Cronstedt. Turen till Gotland gick varje tisdag och fredag och returen till Västervik varje torsdag och söndag.

Den 30 november flyttade Niklas Sundström till Västervik för att bli maskinist på postångarfartyget Active som år 1842 började trafikera Visby.

Niklas gifte sig 30 år gammal med Stina Norberg från Gamleby, född 1816, den 18 december 1842. Paret fick sex barn varav två söner var *Emil* Nicholaus Engelbrecht född 1848 och sladdbarnet *Seth* Axel Fredrik Sundström född 1859.

Ångpostfartyget *Active* visade sig för alltför svag för Östersjön och dess turer fick ofta ställas in till stor förtret för gotlänningarna. S/S *Active* avslutade sin verksamhet 1849 och såldes 1851.

Nu stod Niklas utan jobb och fick dålig ekonomi. Han dömdes 1861 bland annat för att ha sålt brännvin på en helgdag. 1869 dömdes han till tre månaders straffarbete på grund av förfälskningsbrott. Han dog 1874.

Emil Sundström

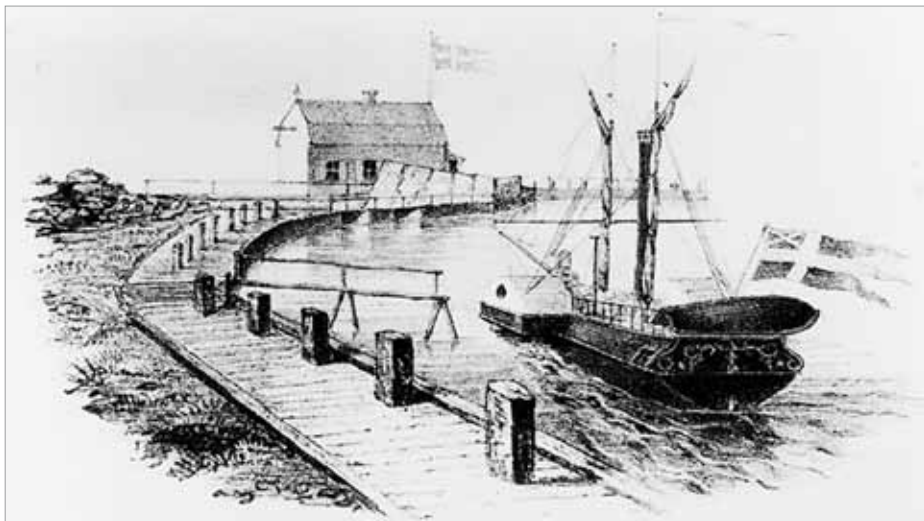
Äldste sonen till maskinisten Niklas Sundström skrevs in vid Västerviks sjömanshus 1863, 15 år gammal och skrevs in vid Västerviks navigationsskola 14 september 1867. Han tog styrmansexamen och flyttade 1871 till Göteborg där han skrevs in vid dess sjömanshus den 3 mars 1871. Där fick han inskrivningsnummer 6.

År 1872 var han styrman på ångfartyget S/S *Hamburger Paquet* som tillhörde skeppsmäklare August Leffler. (S/S *Hamburger Paquet* byggdes 1853 och var 128,1 ton stor). Fartyget trafikerade rutten Göteborg–Hamburg. Redan på andra resan blev han befälhavare, trots att han inte hade befälsbrev. Han stannade hos August Leffler fram till 1874. Rederiet såldes till J. F. Svensson och destinationen blev nu Stettin. Emil arbetade för det nya rederiet fram till 1876 då han fick sluta, sannolikt på grund av att han ej hade befälsbrev.

År 1877 började han arbeta på rederiet Förnyade Ångfartygs AB Götha, nu som andrestyrman på S/S *Alexander Keiller*, som gick mellan Göteborg och Le Havre i Frankrike. Han avlade befälexamen 17 november 1880 och blev nu förstestyrman. Han fick temporärt vara kapten fram

S/S Carl O. Kjellberg där *Seth Sundström* blev förstestyrman 1888 och *Erik Gustafsson* blev befälhavare 1913.

Postfartyget S/S Active där *Niklas Sundström* arbetade som maskinist.

till januari 1883 då han blev ordinarie befälhavare.

År 1884 blev han befälhavare på passagerångfartyget S/S *Sven Renström* och som andre styrman hade han sin yngre bror *Seth Sundström*. *Seth* blev dock snart förstestyrman och de seglade tillsammans fram till och med 1888, då *Seth* flyttade till S/S *Carl O. Kjellberg* som förstestyrman.

Emil seglade vidare som befälhavare inom rederi Götha så länge han arbetade till sjöss. Hans sista fartyg var S/S *Olof Wijk* som han lämnade 1907. Han hade då arbetat inom samma rederi i 30 år och 24 år som befälhavare. Emil dog 61 år gammal den 12 januari 1909.

Seth Sundström

Seth var yngste son till maskinisten *Niklas Sundström*. *Seth* skrev in sig vid sjömanshuset i Västervik den 11 april 1876, med inskrivningsnummer 64. (Senare fick han nummer 868). Han mönstrade samma dag ombord på ångaren S/S *Atlas* som jungman.

S/S *Atlas* var ett styckegods-fartyg som gick på rutten Stockholm–Riga–Gent–Vlissingen och Stettin. Han påmönstrade

Emil Sundström var befälhavare och hans lillebror *Seth Sundström* var andrestyrman på S/S *Sven Renström* samtidigt.

Seth Sundström.

skonaren *Dyring* 1879, gick iland den 11 oktober 1879 och läste till styrman på Navigationsskolan i Västervik. Den 11 juni 1880 fick han styrmansbrev N:o 533. Mönstrade ånyo på skonaren *Dyring*, men nu som styrman, och blev senare styrman på skonaren *Emblem*.

Seth fick anställning vid Rederi Götha som andrestyrman 1884 på S/S *Sven Renström*, samma fartyg som brodern *Emil* var befälhavare på. Han avlade befälexamen den 5 september 1884 och blev förstestyrman.

Seth flyttade till Göteborg 1855 men bytte inte sjömanshus förrän 1898.

Bröderna seglade tillsammans i fyra år men år 1888 blev *Seth* förstestyrman på S/S *Carl O. Kjellberg* under kapten *Johan Mebius* som befälhavare. Han arbetade som förstestyrman fram till 1895,

då han blev befälhavare på S/S Alexander Keiller. Sedan arbetade han som befälhavare på olika fartyg inom rederiet fram till 1909, då anställningen upphörde, med största sannolikhet på grund av alkoholism.

Privat så gifte han sig 41 år gammal med den 24-åriga Viktoria Gustafsson år 1900. Paret flyttade till Göteborg. Men nu uppdagades ett begynnande alkoholmissbruk och Viktoria följde med ombord under tio år, antagligen för att försöka kontrollera hans drickande. Enligt Viktorias egen uttåg var hon med på cirka 40 resor. År 1903 uppdagades att Seth hade två utomäktenskapliga döttrar, Xenia Fransiska Fredrika född 1896 och Valborg Maria född 1898. Modern hette Lovisa Menander, född 1866. Lovisa avled i unga år i en gallblåseinflammation. Viktoria fick då ta hand om flickorna. Viktoria blir själv gravid och födde deras gemensamma dotter Gärd 1910.

År 1909 fick Seth sluta på rederiet på grund av alkoholism och ekonomin gick i kras. Då han dessutom hotat Viktoria med pistol fick det vara nog, hon tog sin dotter Gärd och flyttade tillbaka till Västervik 1913. Xenia och Valborg fick bli kvar hos sin far som nu bodde på Sjömannsällskapets stiftelse på Fjällgatan 26 i Göteborg.

1918 begärde Viktoria skilsmässa och vårdnaden om Gärd vid domstolen i Göteborg som fastställde skilsmässan den 20 november 1918.

Seth bodde kvar på Fjällgatan och dog 4 juni 1915.

Erik Gustafsson

Erik föddes 1877 i Västervik. Föräldrarna var krögaren och före detta polisbetjänten Johan August Gustafsson och hans hustru Hulda Carolina Pehrsson. Han hade två syskon, Viktoria född 1876 och Astley som föddes först 1886. Vid födseln bodde familjen i Södra kvarteret 11–13 där fadern ägde en krog. Familjen flyttade 1881 till Östra kvarteret 1–3 som fadern köpt och blivit möbelhandlare.

Erik växte upp med familjen fram till den 14 juni 1895, då han 18 år gammal skrev in sig vid Västerviks sjömanshus och fick inskrivningsnummer 1847. Samma dag mönstrade han på barkskeppet Indien som jungman och seglade till Grimsby på engelska ostkusten och seglade tillbaka till Oskarshamn, där Erik mönstrade av. Han mönstrade på skonaren Frej och seglade bland annat till Flensburg, Kotka och isländska Borganes.

S/S Flandria där Erik Gustafsson blev andrestyrman 1906.

År 1897 finner man Erik i Stockholms sjömanshus. Han fick styrmansbrev (nr. 533) 1899 och arbetade som andrestyrman på olika fartyg från Stockholm bland annat S/S S:t Erik. Han arbetade runt Stockholm fram till 1902.

År 1900 gifte sig hans syster Viktoria med sjökaptenen Seth Sundström och svågern som båda var sjöbefäl lärde känna varandra.

År 1902 gjorde Erik debut i rederi Götha som andrestyrman på ångaren S/S James J. Dickson, där svågern Seth Sundström var befälhavare. Då systemen som tidigare omtalats följde med sin man på sjöresorna, så blev resorna ganska familjära.

Seth och Erik seglade ihop fram till 1906. Den 24 januari 1906 fick Erik mönstra ombord på S/S Flandria som andrestyrman för att senare bli förstestyrman på S/S Alexander Keiller. Han seglade på flera olika fartyg inom rederiet. Han avlade befälsexamen 1907 (nr: 34). Den 28 april 1909 blev han tillfälligt befälhavare på S/S Olof Wijk, men återgick sedan som förstestyrman.

På den privata sidan flyttade han till Göteborg den 9 september 1909. Där gifte han sig den 17 september 1919, 32 år gammal, med den 25-åriga Anna Svenborg Axelia Pettersson. De fick tre döttrar, Ann-Britt, Majken och Sonja.

I april 1913 fick han befälet på S/S Carl O. Kjellberg och det verkar nu som om rederiet har fullt förtroende för honom som kapten. Nu fick han befäl på flera fartyg och stod på toppen av sin karriär, både privat och inom yrket.

Man kan komma ihåg att i dessa tider

Erik Gustafsson som nyexaminerad styrman.

drabbades världen av både världskrig (28 juli 1914 – 11 november 1918) samt spanska sjukan (mars 1918 – juni 1920).

Han gav sig rutinemässigt av till Rotterdam, insjuknade på hemresan i spanska sjukan (tredje vågen) och dog just anländ till Göteborg den 10 april 1919, endast 41 år gammal.

Rederiet Förnyade Ångfartyg AB Götha hade alltid minst en sjökaptan från Västervik anställd mellan 1877 och 1919. Under perioden 1902–1905 var alla tre befälspersonerna anställda i rederi Götha samtidigt. Dessutom var alla släkt.

Björn Guding

Utflykt till Ankarsrums bruk

Så blev den äntligen av - utflykten till Ankarsrums bruk, som först planerades till maj 2020. Pandemin kom ivägen och aktiviteten fick ställas in. Nytt försök gjordes ett år senare, men vi tvingades återigen att ställa in.

Nu var det tredje gången gillt. Det vackra majvädret, som varit ihållande hittills, hade övergivit oss. Moln och duggregn mötte i Ankarsrum.

Ankarsrums hembygdsgeningsning stod för arrangemanget. Vi besökare från släktforskarföreningen kunde kliva direkt in i det så kallade blåsmaskinshuset, där kaffe med smörgåsar stod framdukat. Sedan delades vi in i två grupper för guidning. Donald Öfverberg tog med den ena gruppen till det intilliggande museet Aktiveum och Rose-Marie Jonsson tog med den andra gruppen på en rundtur i Bruksparken och sedan vidare upp till Hembygdsgården.

Museet är inrymt i en trevåningsbyggnad, där hembygdsgeningsningen har lagt ner mycket arbete på inredningen och insamlandet av exempel på de mängder av olika produkter som producerats på bruket genom åren.

Här väcktes barndomsminnen vid åsynen av spisar, kaminer, strykjärn, pannor, grytor, leksaker och prydnadsförmål i gjutjärn. Även många emaljerade artiklar finns utställda.

Undertecknad, som har ett förflutet på apotek, lade förstås särskilt märke till skyltarna i emaljerad plåt med latinska namn. Donald Öfverberg lotsade oss kunnigt runt i byggnaden och berättade också om brukets historia.

Sedan 1655

Bruket startades 1655 av tre bröder de Besche och deras två svågrar de Try och Willemoth. Platsen var lämplig. Här fanns vattenkraft och gott om skog till framställning av kol. Däremot fanns det inte tillräckligt med bra malm på sjöbottnarna och i de lokala gruvorna. Man tvingades köpa in malm utifrån bland annat från Utö.

Tovehults masugn levererade det mesta av tackjärnet, som i Ankarsrum omvandlades till stångjärn. Stångjärnet var brukets viktigaste produkt under lång tid. Driftiga bruksägare, som Hans Andersson, hans dotter Anna Cederflycht, Peter

Här sitter vår guide Donald Öfverberg och berättar om den tryckpress, som man tryckte Ankarsrums Bruks egna sedlar på under brukspatron Baltzar de Marés tid. Vissa banker och företag hade tillåtelse att trycka egna sedlar. Sedlarna kunde lösas in i riksbankssedlar och kunde sedan växlas in i mynt. Närmast i bild syns ett par järnspisar med bruksartiklar i gjutjärn. En del av dem är klädda med den berömda emaljen.

Christoffer Bauman adlad Cederbaum och tre generationer de Maré såg till att bruket utvecklades och antalet produkter som tillverkades blev med tiden stort.

Museet innehåller också hembygdsgeningsnaren och skriftställaren Erik Lehmanns samlade skrifter och stora fotosamling. Eriks far Christian Lehmann var emaljmästare på bruket och Erik arbetade i unga år hos sin far i skyltverkstaden.

Här finns också några äldre exemplar av den moderna tidens succé, köksmaskinen Assistent.

Efter genomgången av museet samlades vi alla i blåsmaskinshuset igen för lunch. Det bjöds på raggmunk med lingonsylt. Gott och mycket uppskattat.

Bruksparken

När vi stärkt oss fortsatte programmet med att grupperna bytte guide. Tillsammans med Rose-Marie Jonsson vandrade vi uppför Kungsvägen, förbi den gamla bruksherrgården byggd på 1780-talet av P. C. Cederbaum, fram till Hembygdsmuseet vid Långsjöns utlopp. Museet är inrymt i den så kallade Rättarebyggnaden, som tillsammans med en bit avstyckad mark är skänkt till föreningen. Man glömmer lätt bort att det finns ett hembygdsmuseum på orten. Det är väl värt ett besök.

Vår guide lotsade oss sedan tillbaka till Bruksparken. När det gamla bruket rivits 1911, blev marken först en privat park för familjen Spånberg, som nu ledde företa-

Museet Aktiveum och Blåsmaskinshuset, som är de enda byggnader som finns kvar vid det gamla, övre bruket.

get i Ankarsrum. Numera är Bruksparken en vacker oas för allmänheten. Vi tittade på minnestavlor från flera kungabesök och på bysten av en av ortens mest kända söner, målaren Harald Wiberg. Även släkten de Marés gravplats besöktes.

Rundturen avslutades vid det monument som skapades till brukets 300-årsjubileum och som krönes av Gjutaren av konstnären Erik Reimhult.

För den som vill fördjupa sig i brukets historia, rekommenderas att på biblioteket låna boken "Ankarsrums Bruk 350 år".

Stort tack till våra guider Donald Öfverberg, Rose-Marie Jonsson och så naturligtvis till de övriga medlemmarna från hembygdsgeningsningen, som hjälpte till, och gjorde vårt besök till en mycket intressant och minnesvärd upplevelse.

Text och foto: Ingegerd Hammarquist

Gustaf Abraham Piper ägde Gränsö

Ibland stöter man på intressanta personer i sin släktforskning. En sådan person är adelsmannen Gustaf Abraham Piper. Han var en man med en fantastisk och spännande levnadshistoria.

Vi vet mycket om honom och hans familj genom att han skrivit ned sina levnadsminnen i en omfattande volym som idag finns hos Riksarkivet. Han är också känd för att ha skrivit en mycket intressant hushållsbok.

Han föddes 15 maj 1692 i Horndal i Dalarna. Hans far var Henrik Piper (adlad 1678), ståthållare och senare viceguvernör över Ingermanland. Gustaf Abrahams mor var Hedvig Cronström med anor i slakten Kock från Limburg och Liège.

Ryska fälttåget

Gustaf Abraham påbörjade tidigt en militär karriär. Som 16-årig fänrik deltog han i Karl XII:s fälttåg till Ryssland 1708.

I en snöstorm natten mellan 22 och 23 december 1708 förfrös han båda sina fötter. Självskriver han *"men som jag till min olycka emot morgonen insomnade ungefär en timma, kunde jag vid uppvaknandet ej röra mer än fotknylnarne, men det andra var hel stelt och oböjeligt I detta tillståndet satt jag hela den 23 december och natten därpå till den 24 eller julafton, då omsider min dräng uppsökte mig, kom till vagnen och stötte på mig, där jag satt under kappan, frågande mig, om jag än lefde, och då jag honom svarade, lyfte han kappan af hufvudet på mig och bød mig en sup brännevin och en bit bröd, som var allt hvad jag i 3 dygn åtnjutit"*.

Fältskären klippte bort tår och delar av hälen vilket gjorde Gustaf Abraham ofärdig för resten av sitt liv. Karl XII själv passerade vid ett tillfälle förbi vagnen med Gustaf Abraham, stannade och förhörde sig om hur det gått för den unge fänriken. *"Och som konungen hölt med sin häst utmed vagnen, fann jag ej skickeligit vända honom ryggen till, utan vände mig om, då han frågade mig: 'Huru är det med eder?' Jag svarade: 'Det är ännu rätt slätt, Eders Maj:t, ty jag kan ej stiga på någon fot'."* När kungen red iväg hörde Gustaf Abraham kungen säga *"det är skada om honom, ty han är så ung"*.

Två dagar efter slaget vid Poltava, den 25 juni 1709, blev han krigsfånge och fick

Gränsö slott 1964, bild från en auktion. Det är inte det slott som Gustaf Abraham Piper byggde utan från 1807. Detta slott förstördes i en brand 1993, under en pågående renovering. Arkivbild: Tor Wiklund.

tillbringa sju år i rysk fångenskap under ganska besvärliga förhållanden. Efter några misslyckade rymningar blev han 1716 utväxlad mot ryska fångar och fick möjlighet att ta sig tillbaka till Sverige med ett ryskt fartyg.

Fartyget avlöpte från Kronstadt *"fjärdedag pingest"*. Men, mitt i natten förliste det bristfälliga fartyget och alla ombord hamnade i vattnet i Finska viken. Gustaf Abraham lyckades dock ta sig i land och via Åbo ta sig vidare till Stockholm. I hans levnadsbeskrivning finns en målning och detaljerad beskrivning av detta äventyr.

Jordägare i Sverige

Gustaf Abraham visade sig vara en mycket duktig lantbrukare med stort intresse för nya metoder. Av hans levnadsminnen framgår att det var mycket viktigt för honom att vara självförsörjande med eget lantbruk. Kanske hans intresse för lantbruk och kokkonst hade med hans erfarenheter från fångenskapen i Ryssland att göra?

1719–1721 innehade Gustaf Abraham Piper säteriet Kråkvik i Östra Ed. 1720 eller möjligen 1721 köpte Gustaf Abraham Gränsö. Han blev mycket förtjust i Gränsö och reste dit med sin första fru Eleonora Gustaviana Tungel *"Wi woro där allena i en Bonde stuga tillsammans hela hösten och beslöto, efter att det war en ganska wacker ö att där uppsätta en liten byggnad där vi om sommaren kunde wistas"*.

1723 skriver han att Gränsö är till hälften färdigt. Han tillbringade så mycket tid

Gustaf Abraham Piper, porträtt målat av Johan Henrik Scheffel. Originalet finns på Nationalmuseum.

som möjligt där under de kommande åren. 1737 gifte han sig med sin andra hustru Märta Christine Margarethe Sture. Han skriver i sina levnadsminnen *"Reste 14 dagar efter bröllopet till Gränsö i svårt väglag ... Vi blewo såväl den wintern som wåren stilla på Gräntzö"*. 1738 skriver han *"wi woro sedan det året stilla på Gräntzö"*. 1739 skriver han igen *"Denna winter och vår voro vi stilla på Gräntzö"*.

Gustaf Abraham ägde då också en del mark på Norrlandet utanför Västervik som han uppodlade. Där byggde han också ett torp. Stadsdelen Piperskärr i Västervik lär ha sitt namn efter släktnamnet Piper. Gustaf Abraham ägde också slottet Tunbyholm i Smedstorp i Skåne 1731–1740 som han lät restaurera 1732–1736.

Gustaf Abraham var nu kapten i Livgardet. 1742 fick han utökad tjänst vid högvakten i Stockholm och blev då tvungen

att tillbringa mer tid i Stockholm. 1743 blev han utnämnd till krigsråd. 1744 skriver han att han sålt Gräntzö till baron Hummerhielm.

Tiden i Österbotten

Gustaf Abraham Piper blev utnämnd till landshövding i Österbottens län i nuvarande Finland 1746. Där arrenderade han Korsholms kungsgård. Han uppförde där ett nytt landshövdingeresidens 1752. 1753 fick han titeln generalmajor.

Han anses ha varit en energisk och intresserad landshövding som ville utveckla landsdelen. Under hans tid togs stora åkerarealer i bruk, nya jordbruksredskap provades och nya utländska avelsfår infördes.

Barnadödligheten var stor i länet vilket Piper ansåg berodde på att barnen gavs olämplig föda. Han föreslog därför att mödrar som inte ammade sina barn skulle dömas till böter. Detta avlogs dock. Gustaf Abraham Piper avled 10 mars 1761 i Viksberg i Södermanland.

Flera fruar och många barn

Piper var gift tre gånger. Hans första fru var Eleonora Gustaviana Tungel. Med henne fick han åtta barn. Hon dog i barnsäng 1735.

Hans nästa fru var friherrinnan Märta Christina Margarethe Sture till vilken han tillägnade sin hushållsbok. De gifte sig 1737 och fick fyra barn. Märta Christina Margarethe dog 1742, 27 år gammal.

1747 gifte han sig med sin tredje fru, Eva von Scheven. De fick sju barn. Det innebär att Gustaf Abraham Piper fick 19 barn. I Nordiska museets samlingar finns en brudsäng med sängomhängen som Gustaf Abraham Piper och Märta Sture förmodligen själva broderat.

Hushållsboken

Den hushållsbok som Gustaf Abraham Piper skrev var tillägnad hans andra hustru Märta Christina Margarethe Sture. Hon fick boken i present i februari 1739 och troligen har Gustaf Abraham renskrivit den 1737–1739. Den är således äldre än Cajsa Wargs kokbok som kom ut första gången 1755.

Hushållsboken är en raritet som upptäcktes 1975 av överste Sven Almquist i ett antikvariatsfönster i Paris. Det är okänt hur den hamnade där och var den funnits innan dess. Den inköptes av Nordiska museets och Skansens vänner och skänktes till Nordiska museet.

Nordiska museets förlag har 2007 låtit trycka två exemplar av hushållsboken. Det ena är en faksimilutgåva för att göra rättvisa åt den vackra handskriften. Det andra är en bearbetad version av hushållsboken i en mer lättläst form.

Originalboken omfattar 276 sidor i ett rödbrunt marokängband med guldprägling och guldsnitt. Gustaf Abraham Piper har ritat en elegant rosenkrans på försättsbladet runt texten *Marthe Christine Marguerite Sture*. På ett av bladen i blomsterkransen har han med mikroskopisk skrift skrivit *G.A. Piper d. 19 Feb.*

I senare delen av boken är sidorna tomma. Kanske var avsikten att komplettera med fler recept senare. Totalt finns 368 recept i boken fördelade under sex rubriker. 34 recept handlar om växtfärgning, tillverkning av lut och tvål och annat nyttigt. 13 recept finns under rubriken *LäkeDOMAR för Folck och Boskap*. Övriga är matlagningsrecept. Den är mycket vackert och noggrant skriven utan en enda plump.

På sidan 67 i boken finns till exempel ett recept på en *Rätt af Kalfstek*:

”Tag ett stycke af Kalfsteken och skär rätt smått, slå så lite win och watn derpå, ett godt stycke smör, Muskotblomma och Ingefära, när det är ihopkokat, och det skall rättas an, så gör som Frekase, med äggegulor och Citron och lägg steckt Hwetebröd under, will du hafva en starck soppa derpå, så tag lite rifwit bröd, mycket smör och Citron”.

Sten Abraham Piper

Flera av Abraham Pipers barn dog som barn eller i unga år. Tio av barnen levde när han dog. Två döttrar gifte in sig i adelsätten Vult von Stejern, en dotter i adels-

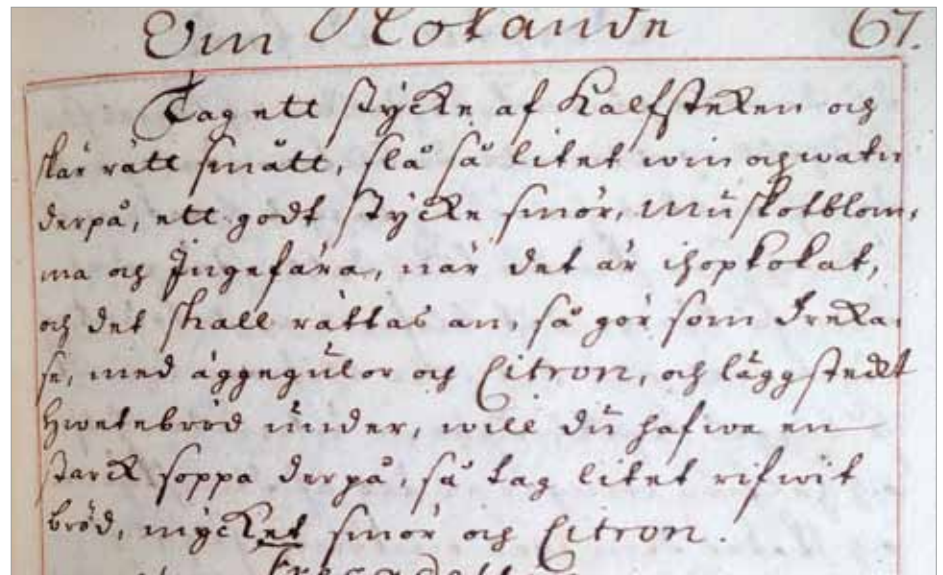
Försättsbladet i hushållsboken.

ätten Svedenstierna, en i adelsätten Ribbing och en i adelsätten von Löwenbach.

Sten Abraham Piper blev den mest framgångsrike av sönerna. Han började sin yrkesbana som ämbetsman och blev ambassadsekreterare i S:t Petersburg. Därefter gällde hovet i Stockholm där han blev handsekreterare, kammarherre och 1774 hovmarskalk hos änkedrottningen Lovisa Ulrika. Änkedrottningen visade stort förtroende för Sten Abraham vilket framgår av att han utnämndes till guvernör över Drottningholm och Svartsjö.

Hans dotter Lovisa Sofia gifte sig med en av Sveriges rikaste män, greven Fabian von Fersen, bror till den kände Axel von Fersen och arvtagare till fadern Axel von Fersen d ä:s hela förmögenhet.

Hans-Åke Pettersson

Receptet på kalvstek i hushållsboken.

Huvudbyggnaden i Möckelhult, som uppfördes 1907. Straxt intill låg en affär på 1920-talet. Det huset finns kvar, liksom skolhuset från samma tid.

Prästdotterns ättlingar i Möckelhult

Marina Bengtsdotter föddes i Odensvi prästgård år 1606. Hon var yngsta dottern till kyrkoherden Benedictus Nicolai Cornukindius (Bengt Nilsson – kallad Herr Bengt i församlingen) och hans maka Margareta Larsdotter. Hennes morfar var kyrkoherden Laurentius Matthaei (Lars Mattsson) i Kvillinge.

Marina var bara fem år då hennes far, Herr Bengt, dog. Då hade de två äldsta bröderna Zacharias och Nils lämnat hemmet för studier. Äldsta system Gertrud var i 20-årsåldern och giftasvuxen. Förutom dessa tre hade änkan, fru Margareta, sju yngre barn i åldern ett till femton år, som skulle försörjas.

Fru Margareta hade tur. Makens efterträdare Nicolaus Erics (Nils Ericsson) Seladius var villig att gifta sig med änkan och att ta hand om hennes barn. Han tillträdde kyrkoherdetjänsten 1612. Paret fick inga egna barn, men Nicolaus verkar ha tagit väl hand om styvbarnen. Alla fem styvsönerna studerade och de fem styvdöttrarna gjorde goda giften.

Nicolaus företog sig förresten något så modernt som att plantera en fruktträdgård vid prästgården med äpple-, päron-, plommon- och körsbärsträd.

Pesten tog familjen

Marina kunde som vuxen förmodligen minnas de oroliga tider under det så kallade Kalmarkriget, då danska trupper härjade i trakten. Det finns inga uppgifter om nerbrända gårdar i Odensvi, men väl i grannsocknarna Hallingeberg, Blackstad och Locknevi. Prästfamiljen kom undan med blotta förskräckelsen. Men åren efter freden 1613 blev säkert kännbara även för deras del.

Älvsborgs fästning skulle lösas ut från danskarna med en enorm summa och alla fick bidra med dryga skatter. Det tog hela sex år innan man klarat av hela lösensumman.

Pesten svepte genom Tjust 1621–22. Äldste brodern Zacharias, som var kyrkoherde i Gladhammar, drabbades hårt. Hans hustru och alla sex barnen avled i den hemska sjukdomen. Prästfamiljen i Odensvi klarade sig undan smittan och

tackade säkert den gode Guden för det.

Äktenskap

Åren gick och det blev Marinas tur att gifta sig. Hennes make blev häradsskrivaren i Kinda och Ydre hänader, Johan Jönsson från Gumhem i Horns socken. Gumhem ligger så vackert intill sjön Åsunden. Här har människor bott långt tillbaka i tiden. Intill gården ligger ett gravfält och en skeppssättning från järnåldern. Här lär också ha varit tingsplats en gång i tiden. Så det var ju passande att Johan hade sin uppgift på häradstinget. Han kan rent av ha varit en ättling till de som deltog i de gamla tingen.

Tyvärr är det dåligt med uppgifter från tiden för Marinas och Johans liv i Gumhem på 1630- och 1640-talen.

Den gamla kyrkan i Horns socken låg vid Ekeby på en udde i sjön Åsunden, Gumhemsborna hade nära dit tvärs över viken, men betydligt längre väg till kyrkan om de skulle ta sig runt sjön. Så de for antagligen med båt till kyrkan så länge vattnet var öppet och med släde när isen bar. År 1633 gifte sig Marinas äldsta

syster Gertrud med kyrkoherden i Horn, Olaus Simoni Clarevallensis. Det var Gertruds andra och Olaus tredje äktenskap. Olaus dog 1639 och Gertrud gifte om sig med hans efterträdare Jonas Magni Planander, så hon blev kvar som hustru i prästgården. Man kan föreställa sig att kyrkbesöken för Gumhemsborna också blev släktträffar.

Till Möckelhult

Marinas make måste ha dött omkring 1647, för hon uppges vara änka i mantalslängden året efter. Hon lämnade Gumhem tio år senare och flyttade till gården Möckelhult i Odensvi socken, som hennes far köpt strax efter hennes födelse. Inget av hennes syskon nämns i samband med gården före Marinas inflyttning. Bröderna hade lämnat Odensvi genom sina utbildningar och anställningar på andra platser och systrarna genom sina giftermål. Så farsarvet Möckelhult måste ha haft brukare (arrendatorer) under närmare femtio år.

I september 1658 vet vi att Marina bosatt sig i Möckelhult, för då står hon upptagen som dopvittne i Odensvis kyrkbok. Knappt ett år därefter gifte hon sig med drängen Mattias Jonsson. Han var inte dräng i den betydelse som vi använder ordet, utan det talar om att han var ogift. Han lär ha varit betydligt yngre än sin hustru.

Möckelhult var ett sämjehemman. Med det menas att det låg inom samma rågång (gränser) som flera andra hemman som i äldre tid betalade sina skatter kollektivt. Benämningen sämjehemman levde kvar men inte det föräldrade skattesystemet. Besittningsrätten till sämjejord var ärftlig.

Sonen Abel

Marina finns med i mantalslängderna till och med 1671. Sedan saknas det tyvärr uppgifter fram till 1680, då sonen Abel står skriven för gården. Så vi kan dra slutsatsen att Marina dog någon gång på 1670-talet.

Marinas son Abel Johansson Bökman föddes omkring 1640 i Gumhem i Horn. När han dog 1720 skrev kyrkoherden Johannes Svenoni Wallin en dödsruna, som ger oss värdefulla uppgifter om Abels liv. Wallins systerdotter Karin, som han själv kallade sin fosterdotter, var gift med Abels son Anders, så prästen var nära bekant med Abel.

"Den 1 Maji (dog) Qvartermästaren Abel Johansson i Möcklehult, föd i Horns Sochn, fadern war häradskrifvare i Kinda och Ydre, lärt läsa och skrifva litet hos sin morbror Salig Kyrkioherden i Tryserum (Nicolaus Benedicti Retzius), sådan kommet till en häradsfougde på Öland der han better lärt räckna och skrifva, warit der 6 åhr och brukat (arbetat som) upbördsman, tienat för Ryttare i 16 åhr under Smålandz regemente, sådan under Östgiöte regemente för corporal och quartersmäster i 4 åhr., blifvet skiuten af snaphaner i vägen å LundzSlaget så illa att hela hälen skiöts bort, att han efter ett åhrs förlop under barberiet måtte taga afskiedt; 1678 gifte han sig vid hustrun Anna Olufsdotter med hwilken han boskapat (sammanbott) 42 åhr uthi Möcklehult, lemnat 4 söner och 2 döttrar försörgde efter sig".

Anfallen och skadad

Om man räknar bakåt, så var Abel ryttare redan under Karl X Gustafs krig. Frågan

är om han hann vara med i det polska fälttåget, men i alla fall var han nog med i det omtalade tåget över Stora Bält och senare i försöket att inta Köpenhamn, som kostade så många svenska liv. Hans lycka var att han då fortfarande tillhörde de småländska ryttarna, för ryttarna i Östgöta kavalleriregemente led stora förluster i det här anfall.

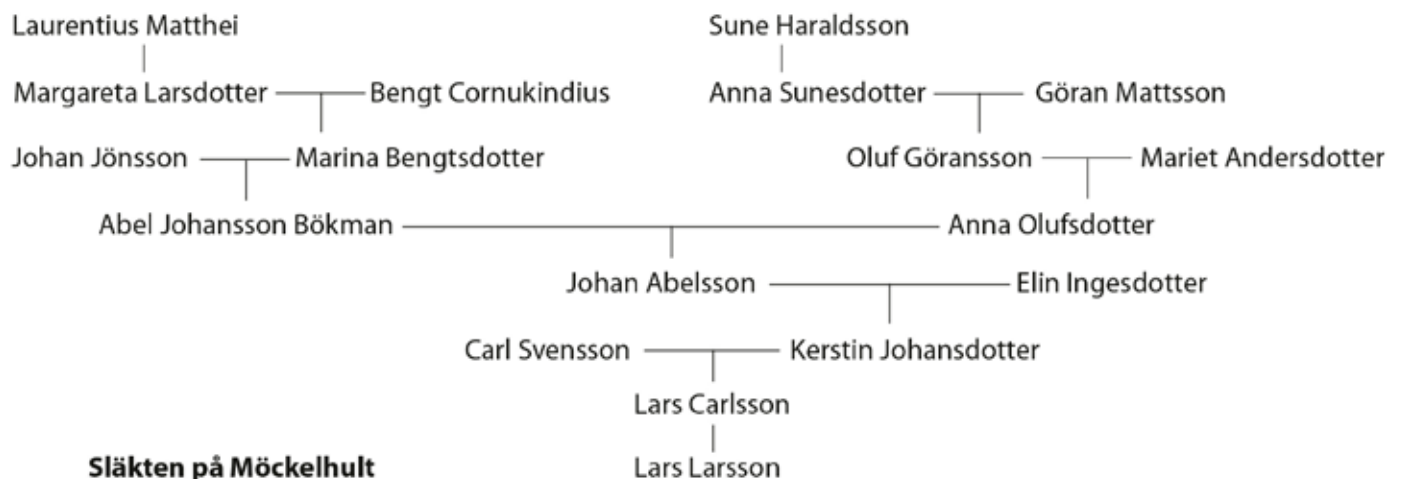
Han kom senare att tillhöra just Östgöta kavalleriregemente. I mönsterrullorna kan man se att Abel tilldelades en kronogård i Hägerstad i Hannäs socken som löneställe. Det betyder att han fick gårdens inkomster som tjänstelön, men han var aldrig bosatt där.

På väg till slaget mot danskarna i Lund 1676 råkade Abel illa ut vid ett överfall av snapphanar. Förmodligen skedde det någonstans i norra Skåne. Skadan var så svår att den bör ha hindrat honom från att delta i slaget. Man kan nog säga, att han i så fall hade tur i oturen, för om hade han kunnat delta, så hade han kanske inte överlevt. Det sägs ha varit det blodigaste slaget någonsin på svensk mark med enorma förluster på båda sidor.

Tydligen var det problem med den svåra hälskadan. "Efter ett år under barberiet" tolkar jag som att han behövde upprepade behandling av fältskären, vilken ofta var barberare. Det ledde till att han blev tvungen att ta avsked 1677 och bosatte sig för gott hemma i Möckelhult. Året efter gifte han sig och det var på tiden för han närmade sig fyrtioårsstreck.

Anna Olufsdotter

Abels hustru Anna Olufsdotters ursprung var till en början inte lätt att hitta. Men återigen kom längden över döda i Odens-

Tavla över Möckelhults gård som den såg ut omkring 1930. Ekonomibyggnaden uppges vara byggd på 1870-talet. Men året 1864 står på stenfoten till körbron.

vi socken skriven av kyrkoherden Johannes Wallin till min hjälp. Där står 1698 att Olof Göransson i Olstorp, född i Sanda (Odensvi), boskapat (varit bosatt) i Klint och Harg, avlat i sitt äktenskap 11 barn. Avled hos sin måg kvartermästaren Abel i Möcklehult. 76 år gammal.

Längre fram, år 1714, står att Mariet Andersdotter, kvartermästarens i Möcklehult svärmor, född i Klint (Odensvi), avlidit 93 år gammal.

Det här var alltså Annas föräldrar. Nu gick det att ta reda mera om Annas anor. Hennes farfar Göran Mattson var först ryttare och sedan rusthållare i Sanda. Han gifte in sig på gården. Annas farmor, Anna Sunesdotter, var född i Mulstad i Odensvi och hon var dotter till Sune Haraldsson, en bondson från Mulstad. Han tog över fädernegården omkring 1566, när han var i tjugoårsåldern. Han kom att föra ett äventyrligt liv och har lämnat spår efter sig i Smålands landskapshandlingar.

Hövitsman

Sune nämns som knekt första gången 1581 och fortsatte sedan på den militära banan. 1582 har han tagit ett kliv uppåt och blivit profoss. Ett slags lägre befäl, som övervakade ordningen bland soldaterna och verkställde utdömda straff. På 1590-talet tillhörde han hövitsmannens Jöns Gustavssons (Sparre) fänika och

hade utnämnts till löjtnant. En fänika bestod av fotfolk, som samlats under en fana (kompani).

Sune Haraldsson var antagligen med bland det krigsfolk, som utskeppades från Västervik 1591 för att strida på andra sidan Östersjön. Han kom att fara ditöver flera gånger under sitt krigarliv.

I november 1598 står det att hertig Karl (senare Karl IX) beordrade Sune Haraldsson att bege sig till Öland. Det här var ett par månader efter slaget vid Stångebro, då hertig Karl besegrat kung Sigismund. Kungen flydde hem till Polen, där han också var kung. Åtskilliga av de adelsmän som stått på hans sida försökte också ta sig dit. Kanske var det en aktion för att fånga in flyende, som Sune blev beordrad att delta i. Han kom sedan att tillhöra Carl Birgerssons fana.

I juni år 1600 väntade Carl Birgersson tillsammans med Sune Haraldsson och deras mannar i Västervik i flera veckor på att skeppen skulle komma för att föra över dem till Livland. Ett år senare var han med i slaget vid Kokenhusen i Livland och blev tillfångatagen av polackerna. Han återkom från fångenskapen och i ett brev daterat 28 november 1601 skrev hertig Karl:

”Vi Carl med Guds nåde Sveriges regerande arvsfurste, hertig till Södermannaland, Närke och Värmland gör veterligt

att efter denna hösten Sune Haraldsson, som tillförne haver varit löjtnant under Carl Bigerssons fännika haver varit fånge nu på Kårkenhusen och där mycket ont lidit och utstått för vilket han bör med tillbörligt underhåll försörjd vara och vi nu haver förordnat honom som hövidsman”

Sune Haraldsson flyttade till Sanda i Odensvi, så det var nog den gården som var det *”tillbörliga underhåll”*, som nämns i hertig Karls brev.

Stupade i Livland

Sune fick tydligen återhämta sig därhemma en tid, men snart var det dags igen.

Den 25 maj 1603 skriver Sune Haraldsson till fogden över Kalmar län, Erik Andersson Hiort, att han fått befallning av hertig Karl att med sin fänika hastigt bege sig till Livland och att de skulle vara vid Älvsnabben senast pingstdagen.

Antingen kom de inte iväg eller också blev det bara ett kort besök på andra sidan Östersjön den här gången, för 1604 befann sig Sune hemma i Sverige, när ordern kom att Johan Abels med sina 168 ryttare och Sune Haraldsson med sina 175 knektar skulle stiga till skepps i Västervik för överfart till Livland. Troligen deltog Sune med sina knektar i slaget vid Kirkholm den 17 september 1605.

Det var ett mycket blodigt slag och en

Utsikt över Kulla gård. Här låg Sanda eller Sända, som det också kallades och som knekthövidsmannen Sune Haraldsson fick av Karl IX till sitt "tillbörliga underhåll".

förödande förlust för svenskarna. Det sägs att cirka 9000 av arméns 11 000 man stupade. Olika källor har något skiftande uppgifter. Men förlusterna var i vilket fall helt förkrossande. Sune slutade sitt liv borta i Livland. Änkan i Sanda nämns i en längd över knektänkor året efter den stora förlusten.

Abel Johansson Bökman

Vid en förrättning av lantmätaren 1699 står att Möckelhult ett sänjehemman åbos av Qvartermästaren Abel Börjesson. Det här är ett av de fel som ställer till det för en släktforskare. Abel Börjesson fanns förvisso. Han var bonde i Hallingeborgs socken och länsman. Här skulle ha stått Abel Johansson (Bökman).

Det förekommer också en annan felaktig uppgift om Abel. Han har fått efternamnet skrivet som Björkman på ett par ställen i kyrkboken. Vilket har fört in en del släktforskare på villospår. Bökman ska det vara och inget annat.

I det här förrättningsprotokollet nämns om en årlig ränta (skatt) som har med Sahlig (avlidne) Kongliga Rådet Conrad von Falkenberg att göra. I Boken om Odensvi står att gården blev skattehemman 1644. Förmodligen ingick Möckelhult i drottning Kristinas förläning till Conrad Falkenberg 1645. Hon var flitig med att gynna sina favoriter genom att

förläna även skattebönders räntor. Man kan då undra varför ovannämnde lantmätare fortfarande kallar Möckelhult för sänjehemman drygt femtio år senare. Av gammal hävd kanske.

Sönerna

Abels äldste son Bengt ägde och brukade närliggande Måssfall. När son nummer två, Anders Abelsson (min anfar), gift sig delade han gården med sin far. Någon gång 1712–13 flyttade Anders med hustru Karin Sunesdotter och barn till Smisterstad i Hallingeberg, där han köpt ett ½ skattehemman.

Hemma i Möckelhult står Abel enligt mantalslängderna kvar för hela gården i ytterligare ett par år, sedan kom en utomstående brukare in till ena halvan. 1717 är sista året som Abel nämns i mantalslängden. Året efter har yngste sonen Erik tagit över faderns halva. Abel levde två år till.

Efter hans död 1720 kom tredje äldsta sonen Johan tillbaka till Möckelhult med sin familj. Han hade delat gårdsbruket med sin svärfar i den del av Smisterstad, som tillhör Odensvi socken och nu blev det han och brodern Erik som hade besittningsrätt till varsin halva av gården. Men bara några år, för Erik Abelsson dog 1725 bara 33 år gammal. Det blev därför Johan Abelssons ättlingar, som levde kvar i Möckelhult.

Jag vet inte om de bönder som sedan dyker upp mantalslängderna tillsammans med Johan Abelsson är brukare (arrendatorer) eller om de har besittningsrätt. Från och med mantalslängden 1741 är det fyra bönder i Möckelhult.

225 år i Möckelhult

Lantmäteriet genomförde en rågångsbestämning 1773 inför storskiftet på frälsehemmanet Möckelhult. Nu var det Carl Svensson, gift med Johan Abelssons dotter Kerstin, som var bonde på den del som Herr Bengts ättlingar fortfarande hade besittningsrätt till.

Efter 1791 var det Carl Svenssons son, Lars Carlsson, som tillsammans med systern Annika och hennes man, innehade släktens andelar av gården. Lars Carlssons son, Lars Larsson, som alltså var Johan Abelssons dottersonson, blev släktens sista bonde i Möckelhult. Han flyttade till Hycklinge med sin familj 1831. Då hade Möckelhult helt och på senare tid delvis tillhört Herr Bengts ättlingar i cirka 225 år.

Text och foto: Ingegerd Hammarquist

1	2		3		4	5
6				7		↘
8				9		
		10	11			
↙						
12		13			14	↘
15			16			
17	18					

Quizz nr 6: Båtnamn och hav!

Detta Quizz handlar om det som Västervik ofta förknippas med. Båtar eller skepp och dess namn. Och annat i sjön.

Grattis till vinnarna i Quizz nr 5. Priserna är utskickade med post.

1:a pris till **Pia Johansson, Odensvi**

2:a pris till **Peter Sigfridsson, Skövde**

3:e pris till **Monica Ahlsén, Västervik**

Den rätta lösningen för Quizz 5 hittar du på vår hemsida: www.tjustanor.com

Där finns även frågorna och instruktionerna till det nya Quizzet.

Per Karlsson och Marcus Brännström

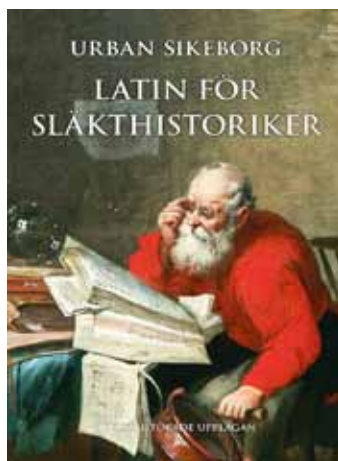
Ny latinsk ordbok

Släktforskaren Urban Sikeborg har gjort en ny och betydligt utökad upplaga av sin bok "Latin för släkthistoriker". Den ges ut av Sveriges Släktforskarförbund på Släktforskarlagarna i augusti och kommer att säljas i Rötterbokhandeln.

Vi som släktforskar möter ofta latin, inte bara i kyrkböckerna men även i andra arkivhandlingar. Ibland kan man till och med stöta på till exempel födelse- och dödsnotiser som är skrivna helt på latin. I senare tiders dödböcker är dödsorsaken ofta skriven på latin.

Denna ordbok översätter från latin till svenska och några förkunskaper i latin behövs inte. I boken ingår 10 500 ord, en del som var i bruk så långt tillbaka som på 1500-talet. En del av det nytillkomna

i boken är många sjukdomsnamn från 1700-talet och titlar som visade en persons ställning i samhället.

Polisunderrättelser hos Arkiv Digital

I vår har Arkiv Digital digitaliserat tre nya årgångar av Polisunderrättelser, nämligen från 1949, 1950 och 1951, plus ett register från 1946–1950. Dessutom finns numera ett sökbart namnregister för fotografierna på frigivna fångar 1876–1910. Ett sådant finns även hos Riksarkivet.

Rättelse

I referatet från årsmötet i Våra Rötter nummer 1 har en av de nyvalda styrelseledamöterna fått fel efternamn. Viking heter Storback i efternamn, och inget annat. Viking Storback ska det vara. Vi beklagar misstaget.

Nya medlemmar

Vi hälsar en ny medlem välkommen till Tjust Släktforskarförening: Margareta Karlsson, Märsta.

Medlemmarnas e-post

Viktigt! Alla som har e-postadress, vänligen meddela oss den. Enklast gör du detta genom att skicka ett mejl till kassor@tjustanor.com.

Ändrat lösenord

För att endast våra medlemmar ska kunna läsa Våra Rötter som ligger på hemsidan krävs inloggning. Den behöver ändras ibland för att bara aktuella medlemmar ska ha tillgång.

Från och med Våra Rötter nr 1 2022 gäller nya inloggningsuppgifter. Vill du som medlem ha tillgång till den nya inloggningen ber vi dig kontakta kassören Ann Persson för de uppgifterna, e-post: kassor@tjustanor.com eller telefon 073 - 805 16 39.

Släktforskardagarna hålls i Skövde i augusti

Efter två år med pandemi ska nu äntligen Släktforskardagarna bli av ”på riktigt”. 2020 och 2021 sågs vi digitalt men nu ses vi på plats i Skövde den 20–21 augusti.

Här kommer många släktforskare att samlas för att ta del av både nyheter och information från många olika områden inom släktforskningen. Utställare är drygt 20 släktforskarföreningar, ett antal företag och andra organisationer. Bland årets utställare finns till exempel Lantmäteriet, Riksarkivet, flera hembygdsförbund, flera aktörer inom DNA-släktforskning och både tyska och finska släktforskare.

Årets tema är *Skaraborg – från viking till soldat* så du har stora möjligheter att lära dig mer om Skaraborgs historia.

Återkommande utställare och huvudsponsor på Släktforskardagarna är Arkiv Digital, som också kommer att hålla föredrag om sina produkter. Sveriges Släktforskarförbund med Rötterbokhandeln finns förstås på plats.

Släktforskardagarna är inte bara en mässa med utställare, där finns också möjlighet att lyssna på ett stort antal föredrag. Till exempel om släktforskning i Norge och i Finland, om svenskarna som arbetskraftsutvandrade till Tyskland, om DNA-släktforskning, om historiska kartor och mycket annat.

Några exempel ur programmet: Erika Åberg kommer att hålla föredrag om att hitta spår av släkthistorier i gamla hus. Ted Rosvall talar både om att hitta försvunna emigranter och om Bernadotteättlingar.

Här inne i Arena Skövde hålls Släktforskardagarna den 20 - 21 augusti.
Bild: Holger Ellgard/Wikipedia.

Lars Eriksson Wolke berättar om soldatforskning i Krigsarkivets handlingar.

Fredagen den 19 augusti hålls Sveriges Släktforskarförbunds stämma för 2022, då ombud för släktforskarföreningarna i hela landet beslutar om förbundets kommande verksamhet.

Fakta

Plats: Arena Skövde mitt i stan.

Arrangörer: Skövde Släktforskarförening i samarbete med Sveriges Släktforskarförbund, Arkiv Digital och Skövde kommun.

Mer information: www.sfd2022.se

Priser delas ut till släktforskare

Peter Sjölund får årets pris till Victor Örnbergs minne. Detta och flera andra priser delas ut vid Släktforskardagarna i Skövde i augusti.

Peter Sjölund är välkänd bland släktforskare för sitt arbete med DNA-släktforskning och att han tack vare det löste fallet med dubbelmordet i Linköping. Nu får han pris ”för sina banbrytande insatser för att introducera DNA i släktforskningen”. Han håller föredrag i ämnet och har också skrivit flera böcker, bland annat Rötterbokhandelns storsäljare ”Släktforska med DNA” som kommit i två upplagor och boken ”Från DNA-träd till släkträd”. Våren 2019 var han i Västervik och föreläste om DNA i släktforskningen.

Sveriges Släktforskarförbunds ordförande Erland Ringborg avgår från sin post vid årets stämma. Valberedningen föreslår att han ersätts av Victoria Jonasson som varit ledamot i förbundsstyrelsen i många år. I samband med hans avgång kommer Erland Ringborg att tilldelas förbundets förtjänsttecken i guld. Motiveringen är att

han med framgång lett förbundet under åtta år och då representerat släktforskningens intressen i många sammanhang. Det är förbundsstyrelsens övriga medlemmar som tagit detta beslut.

Priset Årets eldsjäl går till Roy Enered i Göteborg. Han har kartlagt ett stort antal släktrationer och familjer i södra Sverige och publicerat sitt resultat på sin hemsida, för alla att ta del av (www.roye.se).

En del av hans kartläggning gäller socknarna i södra Halland. I Halland finns många aktiva släktforskare och i år är det Hallands Släktforskarförening som får pris för den i antal största medlemsökningen i de förbundsanslutna medlemsföreningarna. Föreningen Åmåls Släktforskare får pris för största procentuella ökning.

Ett pris delas också ut till Årets släktforskningspublikation, som i år är boken ”Det gamla trädet av Odqvistar”, utgiven av Odqvists släktförening och med Malin Älmegran som huvudförfattare.

Peter Sjölund vid ett föredrag på Släktforskardagarna 2018.

Foto: Eva Johansson.

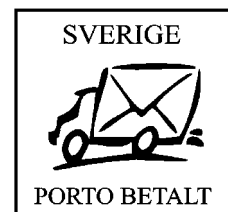

Eva Johansson

Tjust Släktforskarförening
Västerviks stadsbibliotek
Västerviks kommun
593 80 Västervik

B

Program hösten 2022

1 - 5 augusti

Gamlebyveckan "Släktforskning - vanliga och mindre kända källor".

Torsdag 15 september
Tid: 18.30

Månadsmöte i Västerviks stadsbibliotek.
Viking Storback ger oss tips i hur vi kan släktforska med hjälp av DNA. Viking ger oss en introduktion och sedan diskuterar vi hur vår förening fortsätter med DNA-forskning.

Torsdag 13 oktober
Tid: 18.30

Månadsmöte i Västerviks stadsbibliotek.
Göran Svensson berättar hur man gjort Västerviks kyrkogårdar mer levande med berättelser om personerna som är begravda.

Torsdag 10 november
Tid: 18.30

Månadsmöte i Västerviks stadsbibliotek.
"Lotsväsendets historia i Tjust och Misterhult", Anders Berg.

Torsdag 8 december
Tid: 18.30

Månadsmöte i Västerviks stadsbibliotek.
"Tore Holms båtbyggeri".

Entre vid månadsmöten är 50:- för alla. Fika, lotteri och medlemsinformation efteråt.
Om förändringar i planeringen sker kan man alltid läsa om dessa på vår medlemsida: www.tjustanor.com eller på vår Facebook-sida "Tjust Släktforskarförening".
Samt försöker vi med information i Västerviks-Tidningen under föreningsnotiser lördagen före.

Vid Dalhems byggedag den 23 juli kommer föreningen representeras av Peter Björn och Jörgen Eriksson.

Eventuellt blir det digitala föreläsningar med Eva Johansson vecka 43 och vecka 46.
Mer information om detta kommer framöver.

Släktforskarjouren öppnar

Släktforskarjouren på Stadsbiblioteket återupptas den 5 september och fortsätter till den 8 december.

Måndag	kl. 15.00 - 18.00	Ann Persson	073 - 805 16 39
Tisdag	kl. 10.00 - 12.00	Jan-Olov Hansson	070 - 623 42 40
Torsdag	kl. 12.00 - 14.00	Jörgen Eriksson	079 - 331 99 50

DNA i släktforskningens hjälp

Nu kan Tjust Släktforskarförening erbjuda individuell hjälp när det gäller DNA-tester.
Vi svarar på frågor om vilka tester som finns och vad man kan förvänta sig få reda på vid de olika testerna.
De som redan gjort något test kan få hjälp med att tolka sitt resultat.
Skicka din fråga till Viking Storback på mailadress vikingstorback@gmail.com

